

4.3 บทบาทและทิศต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนากลุ่มน้ำฯ

ในส่วนนี้จะศึกษาวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งในแง่ของการระบุปัญหา ความต้องการ และแนวทางการจัดสรรทรัพยากรให้แก่กลุ่มต่างๆ และกระบวนการนำเป้าหมายการพัฒนาไปสู่ภาคปฏิบัติ ตลอดจนความขัดแย้งของกลุ่มอาชีพต่างๆ ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์กร และการบูรณาการความร่วมมือของทุกๆ ฝ่าย

4.3.1 ขอบเขตข้อมูลที่ทำการศึกษา

ในการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะเน้นศึกษาข้อมูลเพื่อประกอบพิจารณาการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งในแง่การก่อตัวของแผนแม่บทฯ (การระบุปัญหา ความต้องการ และแนวทางการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) และกระบวนการนำแผนแม่บทไปปฏิบัติ (การมีส่วนร่วม การปรับเปลี่ยน/ส่งเสริมบทบาทขององค์กร / หน่วยงาน การบูรณาการความร่วมมือของทุกๆ ฝ่าย) การศึกษาดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทและทิศของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- (1) บทบาทของแต่ละองค์กรในด้านต่างๆ ที่มีต่อการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- (2) ลักษณะการใช้และการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของแต่ละกลุ่ม
- (3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มอื่น การขอความช่วยเหลือจากกลุ่มอื่น ความขัดแย้ง และ เครือข่าย
- (4) ทิศของแต่ละองค์กรที่มีต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่
  - ปัญหาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบที่เป็นเรื่องเร่งด่วน
  - กลุ่มเป้าหมายที่ต้องช่วยเหลือโดยเร่งด่วน
  - องค์กรที่เหมาะสมต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - บทบาทการพัฒนาพื้นที่ทะเลสาบสงขลาระหว่างภาครัฐกับเอกชน
  - ความคาดหวังต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
  - ผลเสีย / ผลประโยชน์จากการพัฒนาทะเลสาบที่มีต่อกลุ่มต่าง ๆ
  - การปรับเปลี่ยนบทบาทของหน่วยงาน/องค์กร
- (5) ประเมินสถานภาพการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ

4.3.2 วิธีการศึกษา

- (1) กำหนดว่าใครบ้างคือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และในแง่ของการใช้ทรัพยากรแต่ละกลุ่ม แต่ละโซนพื้นที่ ว่ามีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ
- (2) กำหนดพื้นที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความสำคัญ (Key stakeholders) ในพื้นที่นั้นๆ เพื่อวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล
- (3) สร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทั้งสัมภาษณ์บุคคล และการสนทนากลุ่ม (Focus group)
- (4) รวบรวมข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละราย หรือแต่ละกลุ่ม จะมีเจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลอย่างน้อย 2 คน ร่วมกันสัมภาษณ์ พูดคุย และจดบันทึกข้อมูลเชิงลึก ทั้งนี้ ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มอาชีพจะเน้นการสัมภาษณ์บุคคลที่ไม่เคยเข้าร่วมเวทีประชุมสัมมนาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาลุ่มน้ำทะเลสาบ และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอย่างแท้จริง
- (5) การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) การวางแผนเรื่องกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษานอกจากจะได้จากการศึกษาทบทวนเอกสารแล้ว ในภาคปฏิบัติ ผู้วิจัยจะมีการสอบถามข้อมูลในพื้นที่จากที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้รู้อื่นๆ เพื่อค้นหา Stakeholder ที่เป็นผู้สนใจหรือที่มีบทบาทในเรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรที่สนใจศึกษาให้มากที่สุด โดยเฉพาะการคัดเลือกตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพนั้นๆ ได้มากที่สุด
- (6) สังเคราะห์ข้อมูล เน้นการวิเคราะห์เนื้อหา (เชิงคุณภาพ) เป็นหลัก

4.3.3 ผลการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (กลุ่มตัวอย่าง) ที่ทำการศึกษา

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ทำการศึกษานแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ใช้ทรัพยากร (กลุ่มอาชีพต่างๆ) กลุ่มองค์กรภาคประชาชนที่ทำงานพัฒนาทะเลสาบสงขลา กลุ่มผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งในส่วนหนึ่งของหน่วยงานภาครัฐจะแยกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกมาพิจารณาต่างหาก เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในระดับท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทำการศึกษามีทั้งถูกเลือกแบบเจาะจง (กลุ่ม / บุคคลที่พิจารณาเห็นว่ามีความสำคัญ) และเลือกแบบสุ่ม ได้แก่ บุคคล กลุ่ม/องค์กรประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

(1) **กลุ่มผู้ประกอบการ** หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมหรือการผลิตขนาดใหญ่ เช่น ฟาร์มเลี้ยงกุ้งขนาดใหญ่ที่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่ด้วยข้อจำกัดของการศึกษาในที่นี้จึงได้เลือกศึกษาเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงงานแปรรูปยางพาราที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชนกำลังให้ความสนใจว่าเป็นแหล่งกักตุนพิษน้ำเสียลงสู่คลองอู่ตะเภา ในที่นี้ได้เลือกศึกษาจำนวน 5 โรงงาน ซึ่งพอที่จะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท และทัศนคติของผู้ประกอบการโดยรวมที่มีต่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะกลุ่มโรงงานในโซนพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาที่มีกระบวนการผลิตและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่คล้ายคลึงกัน

(2) **กลุ่มผู้ใช้ทรัพยากร** หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพโดยเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยตรงในรูปแบบต่างๆ กลุ่มผู้ใช้ทรัพยากรที่ทำการศึกษาแยกตามพื้นที่ (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22 กลุ่มอาชีพต่างๆ ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พื้นที่ (อำเภอ/ตำบล)	อาชีพ	จำนวนที่ศึกษา (ราย/กลุ่ม)
1. ต.ลำปำ	- เลี้ยงโคนม	2
2. อ.สติงพระ	- แปรรูปไม้ตาลโดนด	1
	- เรือนำเที่ยว (กูซุด)	1
3. อ.บางกล่ำ อ.ควนเนียง	- ทำนา	2
4. อ.สิงหนคร อ.กระแสสินธุ์	- เลี้ยงผึ้ง	1
	- ประมง	2
	- นากุ้ง	2
5. อ.ระโนด	- เลี้ยงควาย	2
	- ทำนา	2
6. ต.ทะเลน้อย ต.พนาสูง	- กระจูด	2
อ.ควนขนุน	- เรือนำเที่ยว	1
7. อ.เขาชัยสน อ.บางแก้ว	- เลี้ยงวัวพื้นเมือง	2
	- ประมง	1
8. อ.หัวไทร	- ปลูผัก (ไธ่สวนผสม)	2

(3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำการสัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และ/หรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยทำการสุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรอบทะเลสาบสงขลา (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 กลุ่มตัวอย่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พื้นที่	เทศบาล / องค์การบริหารส่วนตำบล
1. อ.เขาชัยสน	อบต. หานโพธิ์ อบต. จองถนน
2. อ.ควนขนุน	อบต. ทะเลน้อย
3. อ.ชะอวด	อบต. เกร็ง อบต. ขอนหาด
4. อ.ระโนด	อบต. บ้านขาว
5. อ.หัวไทร	อบต. ควนชะลิก
6. อ.สิงหนคร	เทศบาลเมืองสิงหนคร
7. อ.บางกล่ำ	อบต. บ้านหาร
8. อ.ควนเนียง	เทศบาลตำบลควนเนียง
9. อ.สติงพระ	อบต. คลองรี
10. อ.สะเดา	อบต. บ้านพรุ อบต. ปริก เทศบาลตำบลปริก
11. อ.หาดใหญ่	เทศบาลเมืองบ้านพรุ
12. อ.เมืองพัทลุง	อบต. ลำปำ

(4) ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มนี้ ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรอาสาสมัครและประชาชนสาขาอาชีพต่างๆ ที่สนใจติดตามกิจกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ตารางที่ 4.24)

ตารางที่ 4.24 กลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสาขาอาชีพต่างๆ

องค์กร / ผู้สนใจ	พื้นที่ดำเนินงาน
1. เขวชนรักษ์บ้านด้านเขาเสพติด	อ.สทิงพระ
2. สมาพันธ์ประมงทะเลสาบสงขลา	ทะเลสาบสงขลา
3. กลุ่มอนุรักษ์ไก่อเลื้อน	ป่าต้นน้ำ
4. โครงการการจัดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
5. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติตำบลบางเหรียง	อ.ควนเนียง
6. กลุ่มเกษตรชีวภาพ	อ.บางกล่ำ
7. ธรรมชาติเพื่อทะเลสาบสงขลา	ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
8. คณะทำงานองค์กรภาคประชาชน	ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
9. สถานีวิจัยวัดตะโหมด	ป่าต้นน้ำเขบรรทัด
10. กลุ่มป่าชุมชนเขาหัวช้าง	ป่าต้นน้ำเขบรรทัด
11. กลุ่มอนุรักษ์ภูผาบรรทัด	ป่าต้นน้ำคลองบางแก้ว อ.บางแก้ว
12. เครือข่าย อสม.	ต.ทะเลน้อย
13. ผู้สนใจงานพัฒนาทะเลสาบ	ต.ทะเลน้อย
14. โรงเรียนวัดแหลมจองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง	อ.เขาชัยสน
15. ผู้ใหญ่บ้านควนทะเลมอง ต.ควนชะลิก อ.หัวไทร จ. นครศรีธรรมราช	ต. ควนชะลิก

(5) หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานของกรมต่างๆ ที่มีหน้าที่การดำเนินงานที่หลากหลาย โดยมีบทบาทเป็นผู้จัดสรร และควบคุมดูแลทรัพยากร (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 กลุ่มตัวอย่างของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

หน่วยงาน	สังกัดกรม
1. หน่วยพิทักษ์ป่าควนทะเลมอง อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
2. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
3. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (อุซูด)	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
4. ประมงจังหวัดพัทลุง	กรมประมง
5. อำเภอรโนด	กรมการปกครอง
6. ปศุสัตว์จังหวัดสงขลา	กรมปศุสัตว์
7. พัฒนาชุมชนระโนด	กรมพัฒนาชุมชน
8. สหกรณ์การเกษตร อ.ควนเนียง	กรมส่งเสริมสหกรณ์

4.3.4 การพึ่งพาทรัพยากรของกลุ่มอาชีพ

กลุ่มอาชีพที่ทำการศึกษได้แก่ กลุ่มเลี้ยงโคนม แปรรูปไม้ตาลโตนด เรือนำเที่ยว ทำนา เลี้ยงผึ้ง ประมง นาถุ้ง เลี้ยงควาย กระจูด ปลวกผัก และเลี้ยงวัวพื้นบ้าน พบว่าผู้ใช้ทรัพยากรแต่ละกลุ่มมีลักษณะการพึ่งพาทรัพยากรดังนี้

(1) ผู้มีรายได้อื่นๆ ที่นอกเหนือจากการทำอาชีพหลัก กลุ่มอาชีพที่ทำการศึกษา ได้แก่ทุกกลุ่มอาชีพข้างต้น ที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่นๆ อีกทางหนึ่งด้วย

(2) ผู้มีรายได้จากอาชีพหลัก ผู้ที่ทำอาชีพต่างๆ ข้างต้น ยังมีรายได้จากงานอื่นๆ แต่หากเทียบจากรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน รายได้ที่มาจากอาชีพหลักข้างต้น คิดเป็นสัดส่วน โดยประมาณ ดังนี้ (ตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26 สัดส่วนของรายได้จากอาชีพหลัก

อาชีพ	พื้นที่	ร้อยละของรายได้ต่อรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน
1. เลี้ยงโคนม	ต.ลำปำ จ.พัทลุง	70-100
2. ทำนา	อ.หัวไทร	น้อยกว่า 50
3. ประมง	อ.เขาชัยสน	60-80
4. เรือนำเที่ยว	ต.ทะเลน้อย	60-80
5. กระจูด	ต.ทะเลน้อย	60-80
6. กระจูด	ต.เคร็ง	60-80
7. ทำนา	อ.ระโนด	60-80
8. เลี้ยงผึ้ง	อ.กระแสสินธุ์	น้อยกว่า 50
9. เรือนำเที่ยว	อ.สทิงพระ (คูขุด)	60-80
10. ทำนา	อ.บางกล่ำ	น้อยกว่า 50
11. ทำนา	อ.สทิงพระ	60-80
12. เลี้ยงโคนม	ต.ลำปำ	60-80
13. เลี้ยงควาย	อ.ระโนด	60-80
14. นาถุ้ง	อ.สิงหนคร	60-80
15. ประมง	อ.สิงหนคร	น้อยกว่า 35

รายได้จากการทำอาชีพข้างต้น เมื่อเทียบกับรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างร้อยละ 60 - 80 หรือมากกว่าร้อยละ 50 แต่ไม่ถึง 100 กล่าวได้ว่าแหล่งรายได้ส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาอาชีพหลัก อย่างไรก็ตาม มีบางอาชีพในบางพื้นที่ที่มีรายได้จากอาชีพหลักน้อยกว่าร้อยละ 50 ของรายได้ทั้งหมด ได้แก่ การทำนาในพื้นที่ อ.หัวไทร การเลี้ยงผึ้งในพื้นที่อำเภอกระแสสินธุ์ การทำนาใน อ.บางกล่ำ และการทำประมงใน อ.สิงหนคร ส่วนอาชีพที่เป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญของครัวเรือน ได้แก่ การเลี้ยงโคนม ของ ต.ลำปำ อ.เมือง จ.พัทลุง การทำประมง ของ อ.เขาชัยสน เรือนำเที่ยว กระจูด ของ ต.ทะเลน้อย และ ต.เคร็ง การทำนา ของ อ.ระโนด อ.สทิงพระ การเลี้ยงควาย ของ อ.ระโนด และการทำนาถุ้ง ของ อ.สิงหนคร

ข้อสังเกต

การประกอบอาชีพหลักในบางพื้นที่ที่มีรายได้ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของรายได้ทั้งครัวเรือน ต้องให้ความสำคัญเป็นกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนา

(3) แหล่งรายได้อื่นๆ อาชีพหลักข้างต้น มิใช่เป็นแหล่งรายได้เพียงแหล่งเดียวของครัวเรือน กลุ่มอาชีพต่างๆ ยังมีแหล่งรายได้จากงานอื่นๆ ดังนี้

ตารางที่ 4.27 แหล่งรายได้จากอาชีพอื่น

อาชีพ	พื้นที่	แหล่งรายได้จากอาชีพอื่น
1. ประมง	อ.สิงหนคร	เลี้ยงปลากระพงในกระชัง
2. นาเกลือ	อ.สิงหนคร	ทำประมงชายฝั่ง
3. เลี้ยงควาย	อ.ระโนด	ทำประมง ทำนาข้าว
5. ทำนา	อ.ระโนด	ศาลโดนด รับจ้าง
6. ทำนา	อ.บางกล่ำ	ทำสวน ค้าขาย
7. เรือท่องเที่ยว	อ.สทิงพระ (คูขุด)	ทำประมง ทำนา ก่อสร้าง
8. เลี้ยงผึ้ง	อ.กระแสสินธุ์	ทำนา เลี้ยงวัว
9. ทำนา	อ.ระโนด	เลี้ยงสัตว์
10. แปรรูปกระจุค	ต.เครีง	ทำสวนยางพารา
11. กระจุค	ต.ทะเลน้อย	ทำงานก่อสร้าง
12. เรือท่องเที่ยว	ต.ทะเลน้อย	เลี้ยงปลา
13. ประมง	ต.เขาชัยสน	ทำสวนมะม่วงเบา
14. ทำนา	อ.หัวไทร	ปลูกผัก
15. เลี้ยงโคนม	ต.ลำปำ	ทำนา ทำไร่

อาชีพเสริมหรืออาชีพทางเลือกที่ทำกันเฉพาะบางพื้นที่ ได้แก่ การเลี้ยงปลากระพงในพื้นที่ อ.สิงหนคร การแปรรูปศาลโดนดในพื้นที่ อ.สทิงพระ อ.ระโนด การทำสวนยางพารา ในพื้นที่ ต.เครีง การทำสวนมะม่วงเบา ในพื้นที่ อ.เขาชัยสน และการปลูกผักโร่นาสวนผสม ในพื้นที่ อ.หัวไทร อย่างไรก็ตาม มีหลายพื้นที่ที่ไม่ได้ทำอาชีพเสริมในพื้นที่ แต่กลับออกไปทำงานรับจ้างนอกจากพื้นที่ ได้แก่ ต.ทะเลน้อย ของ จ.พัทลุง อ.สทิงพระ และ อ.ระโนด ของ จ.สงขลา พบว่าอาชีพทำนาและประมง เป็นอาชีพหลักของคนในบางพื้นที่เท่านั้น โดยภาพรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ทั้งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีการทำประมงและการทำนาเป็นอาชีพรองมากกว่าเป็นอาชีพหลัก

ข้อสังเกต

(ก) พื้นที่ที่ชาวบ้านไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นๆ หรืออาชีพเสริม จึงต้องออกไปหางานนอกพื้นที่นั้น ทางหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา

(ข) อาชีพทำนาและอาชีพประมง ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของประชากรรอบทะเลสาบ ปัจจุบันเป็นอาชีพหลักของคนในบางพื้นที่ และพิจารณาโดยภาพรวมแล้วมีการทำประมงและทำนาเป็นอาชีพรองมากกว่าเป็นอาชีพหลัก ดังนั้น อาชีพเหล่านี้ควรมีการส่งเสริมให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญอีกต่อไปหรือไม่ หรือควรเน้นส่งเสริมอาชีพเสริมอื่นๆ ให้เป็นแหล่งรายได้หลักแทน ทั้งนี้ เพื่อลดปริมาณการใช้ทรัพยากรที่ต้องใช้ในกิจกรรมประมงและทำนา

(4) ผลกระทบที่เกิดขึ้นหากไม่สามารถประกอบอาชีพที่ทำอยู่ได้อีกต่อไป กรณีหากเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงจนถึงขั้นไม่สามารถประกอบอาชีพที่ทำอยู่ได้อีกต่อไป จะเกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง และจะมีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นๆ ได้อีกหรือไม่ ซึ่งกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบมีดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 4.28)

ตารางที่ 4.28 ผลกระทบที่เกิดจากการไม่ประกอบอาชีพหลัก

อาชีพ	พื้นที่	ผลกระทบ	ทางเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ
1. เลี้ยงโคนม	ด.ลำปำ	- บางครอบครัวประสบปัญหา	บางส่วนจะกลับไปทำประมง
2. ทำนา	อ.หัวไทร	- รายได้น้อยลง	ส่วนใหญ่ไม่มีทางเลือก
3. ประมง	อ.เขาชัยสน	- รายได้น้อยลง - คนในครอบครัวมีงานทำน้อยลง	ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำสวนมะม่วง เนื่องจากมีที่ดินอยู่แล้ว
4. เรือท่องเที่ยว	ด.ทะเลน้อย	- รายได้ลดลง	เลี้ยงปลา
5. กระจูด	ด.ทะเลน้อย	- ต้องซื้อวัตถุดิบ (กระจูด) ราคาสูง	ทำงานก่อสร้าง
6. กระจูด	ด.เคร็ง	- ประชากรในพื้นที่ 60% ต้องลำบาก เนื่องจากเป็นอาชีพหลัก	ทำสวน ทำนา
7. ทำนา	อ.ระโนด	- รายได้ประชากรในพื้นที่ลดลง เกิดปัญหาน้ำเค็ม	เลี้ยงสัตว์ เนื่องจากปลูกสัตว์ให้การส่งเสริม
8. เลี้ยงผึ้ง	อ.กระแสดินธุ์	- รายได้ครอบครัวลดลง	ทำนา เนื่องจากพื้นที่ที่มีความเหมาะสม
9. เรือนำเที่ยว	อ.สทิงพระ	- ไม่มีนักท่องเที่ยว รายได้ลดลง	ทำงานก่อสร้าง
10. ทำนา	อ.บางกล่ำ	- รายได้ลดลง และส่งผลกระทบต่อการทำอาชีพอื่นๆ ด้วย	ทำสวน เนื่องจากพื้นที่ที่เหมาะสม
11. ทำนา	อ.สทิงพระ	- รายได้ลดลง ชุมชนไม่มีเงินส่งลูกเรียน	ก่อสร้าง และแปรรูปตาลโดนด
12. นากุ้ง	อ.สิงหนคร	- จะเกิดผลกระทบต่อครอบครัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นรายได้หลัก	ทำประมง ตาลโดนด
12. เลี้ยงควาย	อ.ระโนด	- ถูกจำกัดพื้นที่เลี้ยงควาย ทำให้เลี้ยงควายได้น้อยลง คนในชุมชนว่างงานเกิดการอพยพไปทำงานที่อื่น	ค้าขาย เนื่องจากสะดวกกว่าทำอาชีพอื่น
13. นากุ้ง	อ.สิงหนคร	- จะเกิดผลกระทบต่อครอบครัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นรายได้หลัก	ทำประมง ตาลโดนด
14. ประมง	อ.สิงหนคร	- เตือดร้อนไม่มาก เนื่องจากไปทำงานโรงงานได้	รับจ้างทั่วไป
15. การเลี้ยงวัวพื้นบ้าน	อ.เขาชัยสน	- รายได้ลดลง	ปลูกผัก

โดยสรุป กลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มมีทางเลือกหรือมีศักยภาพในการอยู่รอดมากน้อยแตกต่างกันดังนี้⁵

(1) ในพื้นที่อำเภอหัวไทร หากไม่สามารถทำนาได้อีกต่อไป กลุ่มผู้ทำนาก็ไม่มีทางเลือกไปประกอบอื่นๆ มากนัก เมื่อเทียบกับอาชีพทำนาในพื้นที่อื่นๆ

(2) ประชากรในพื้นที่อำเภอสิงหนครที่ทำประมง ไม่ได้พึ่งพาทรัพยากรสัตว์น้ำมากนัก เนื่องจากเป็นชุมชนประมงที่อาศัยอยู่ใกล้ชุมชนเมืองที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมจึงสามารถไปทำงานรับจ้างในโรงงานได้ไม่ยากนัก

(3) บริเวณพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ ทรัพยากรจากคันตาลโดนจะเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพของประชากรในบริเวณนี้

(4) มีหลายพื้นที่ที่ประชากรไม่มีทางเลือกในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่มากนัก ต้องออกไปทำงานรับจ้าง/ก่อสร้างนอกพื้นที่ได้แก่ ต.ทะเลน้อย ของ จ.พัทลุง และ อ.สทิงพระ ของ จ.สงขลา

(5) มีหลายพื้นที่ที่ประชากร มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ เนื่องจากความเหมาะสมหรือความได้เปรียบในแง่ของทรัพยากรในพื้นที่ ได้แก่ อ.เขาชัยสน ของ จ.พัทลุง ที่สามารถทำนา เลี้ยงสัตว์หรือทำสวนมะม่วงเบา อ.กระแสดินธุ์ ที่ยังมีพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำนา และ อ.บางกล่ำ ที่มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำสวน

4.3.5 ผลการศึกษา

การศึกษายบทบาท และทัศนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะนำเสนอผลการศึกษา ในหัวข้อต่อไปนี้:

- การพึ่งพาทรัพยากรของกลุ่มอาชีพ
- ทัศนะของกลุ่มอาชีพต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- บทบาทการบริหารจัดการกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ทัศนะต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- การบังคับใช้กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ
- ทัศนะของหน่วยงานภาครัฐต่อการพัฒนาทะเลสาบสงขลา
- การบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ
- บทบาทการพัฒนาทะเลสาบสงขลาของภาคประชาชน
- ทัศนะขององค์กรภาคประชาชนต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- บทบาทของผู้ประกอบการต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- การพึ่งพากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของผู้ประกอบการ
- ทัศนะของผู้ประกอบการต่อการพัฒนากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- ความขัดแย้งของกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

⁵ ข้อเสนอแนะประการหนึ่งคือ : พื้นที่ที่ประชากรไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นมากนัก ควรให้ความสำคัญเป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาอาชีพ

4.3.5.1 การพึ่งพาทรัพยากรของกลุ่มอาชีพ

(1) ทุกกลุ่มอาชีพที่ทำการศึกษายังมีรายได้จากการประกอบอาชีพอื่นๆ ส่วนใหญ่มีรายได้ของครัวเรือนทั้งหมดจากอาชีพหลัก (อาชีพที่ศึกษา) ประมาณร้อยละ 60-80 หรือมากกว่าร้อยละ 50 แต่ไม่ถึง 100

(2) การทำนาและประมง โดยภาพรวมแล้วแม้ว่ามีการทำนาและประมงอยู่ทั่วไปในพื้นที่รอบทะเลสาบ แต่อาชีพเหล่านี้รายได้ลดลง จะต้องหารายได้จากการประกอบอาชีพอื่นๆ

(3) หากเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง กลุ่มอาชีพต่างๆ ในแต่ละพื้นที่จะมีศักยภาพในการอยู่รอดแตกต่างกันออกไป ได้แก่

- **พื้นที่ อ.หัวไทร** หากไม่สามารถทำนาได้อีก กลุ่มผู้ทำนาก็ไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นมากนัก เมื่อเทียบกับอาชีพทำนาในพื้นที่อื่นๆ

- **พื้นที่ อ.สิงหนคร** ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรประมงมากนัก เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งโรงงานอุตสาหกรรมและสามารถไปทำงานรับจ้างในโรงงานได้ไม่ยากนัก

- **พื้นที่คาบสมุทรสงขลา** อาชีพเกี่ยวกับดินตาลโดนด เป็นอาชีพทางเลือกที่สำคัญของชุมชนบริเวณนี้

(4) กลุ่มอาชีพที่ด้อยโอกาส ไม่มีทางเลือกไปประกอบอาชีพอื่นมากนัก เนื่องจากขาดความรู้ที่จะไปประกอบอาชีพอื่น จึงต้องทำอาชีพดั้งเดิมของชุมชนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ได้แก่ ประมง เลี้ยงควาย ทำนา กระจัด ส่วนกลุ่มที่มีโอกาสในการเลือกอาชีพและพึ่งพาตนเองได้ส่วนใหญ่ เป็นอาชีพที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การเลี้ยงผึ้ง นาเกลือ เลี้ยงโคนม

(5) กลุ่มอาชีพใดที่มีความอ่อนแอ และกลุ่มอาชีพใดที่มีความเข้มแข็ง เมื่อพิจารณาจากความจำเป็นของแต่ละกลุ่มอาชีพในการพึ่งพาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- **กลุ่มอาชีพประมง** เป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนรอบทะเลสาบและมีผู้ประกอบอาชีพนี้เป็นจำนวนมาก แต่มีหน่วยงานหลักที่ช่วยเหลืออาชีพนี้โดยตรงเพียงหน่วยงานเดียวคือ กรมประมง ในขณะที่อาชีพอื่นๆ มีหลายๆ หน่วยงานสนับสนุนส่งเสริม

- **กลุ่มอาชีพทำนา** มีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือหลายหน่วยงาน แต่เป็นการช่วยเหลือด้านราคาและปัจจัยการผลิต นับเป็นกลุ่มที่อ่อนแอ เนื่องจากไม่สามารถควบคุมต้นทุนการผลิตและราคาผลผลิตได้

- **กลุ่มเลี้ยงโคนม เลี้ยงผึ้ง เรือนำเที่ยว** ได้รับการพัฒนาส่งเสริมจากหลายๆ หน่วยงาน เป็นกลุ่มที่สามารถดูแลตนเองได้ดีกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มที่มีอาชีพทำนา และอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว

- **กลุ่มนาเกลือ** พึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐน้อยที่สุด สำหรับหน่วยงานที่มีบทบาทต่อกิจกรรมนาเกลือมากที่สุด คือ สถาบันการเงิน

4.3.5.2 ทัศนะของกลุ่มอาชีพต่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

(1) กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่จะประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ ดินเสื่อม และน้ำเสีย สำหรับอาชีพที่ประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมน้อยมาก คือ กลุ่มเลี้ยงควาย และโคนม สำหรับกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เข้าใจว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเกิดจากกิจกรรมของกลุ่มอาชีพอื่นๆ

(2) หากได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เข้าใจว่า จะเกิดผลดีต่อรายได้ และความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มอื่นๆ

(3) กลุ่มอาชีพทุกกลุ่มต้องการให้การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เน้นทางด้านการพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการสร้างอาชีพ โดยส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนในขณะนี้ คือ ปัญหาล้างแควล่อมเสื่อมโทรม

(4) กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เข้าใจว่า กิจกรรมการประกอบอาชีพของตนเองมิได้ส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยอมรับว่าอาชีพของตนเองได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การที่ส่วนใหญ่ เข้าใจว่าอาชีพของตนเองมิได้ก่อให้เกิดปัญหาล้างแควล่อม เนื่องจากยังขาดความเข้าใจในเรื่องปัญหาล้างแควล่อม

(5) กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เข้าใจว่า กิจกรรมของตนเองมิได้ส่งผลกระทบต่ออาชีพอื่น เนื่องจากการแบ่ง พื้นที่กันอย่างชัดเจน มีส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้าใจ และยอมรับว่าอาชีพของตนเองได้ส่งผลกระทบต่ออาชีพอื่น

(6) กลุ่มอาชีพที่เห็นว่าการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบที่เป็นอยู่เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม อาชีพที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐ ส่วนกลุ่มอาชีพที่เห็นว่าการพัฒนาที่เป็นอยู่เกิดผลดีจะเป็นกลุ่ม เป้าหมายการพัฒนาตามโครงการต่างๆ ของรัฐ

(7) กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เห็นว่า หน่วยงานที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบต้องเป็นหน่วย งานระดับชาติ เนื่องจากมีอำนาจสั่งการ และมีงบประมาณจำนวนมาก

(8) ประเด็นใครได้ประโยชน์จากการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามากที่สุด มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ไป 3 ลักษณะคือ (ก) กลุ่มประมงได้รับประโยชน์มากที่สุด (ข) ทุกกลุ่มอาชีพได้รับประโยชน์เท่าๆ กัน และ (ค) หน่วยงานภาครัฐเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด โดยที่ผู้มีทัศนคติดังกล่าวมีจำนวนใกล้เคียงกัน

(9) กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่มองว่า กลุ่มที่ได้รับความเดือดร้อนจากการพัฒนาทะเลสาบมากที่สุด คือ กลุ่มอาชีพประมง เนื่องจากปัญหาน้ำเสีย และการทำลายระบบนิเวศน์ ทางด้านกลุ่มอาชีพทำนา ได้รับความเดือด ร้อนในเรื่องการใช้น้ำ การบุกรุกของน้ำเค็ม และการไม่ควบคุมพื้นที่ทำนาถุ้ง

(10) กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่มองว่า กลุ่มที่รัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือเร่งด่วน คือ กลุ่มอาชีพประมง เนื่องจากเป็นอาชีพดั้งเดิม และเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก

(11) ความเชื่อมั่นในการพัฒนาทะเลสาบสงขลา กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่มองว่าทะเลสาบสงขลาจะเสื่อม โทรมลงกว่าเดิม เนื่องจากยังไม่มีการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และแม้ว่าจะมีการร่วมมือ กันอย่างจริงจังของทุกๆ ฝ่าย แต่ก็ไม่สามารถฟื้นฟูทะเลสาบให้กลับคืนสภาพความอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีตได้

(12) หากต้องการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาให้ดีขึ้นกว่าเดิม หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการปรับ เปลี่ยนบทบาท ดังนี้

- หน่วยงานของรัฐ ต้องทำงานด้วยความโปร่งใส ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วม และเข้ามารับรู้ปัญหา ของชุมชนมากขึ้น

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีทรัพยากรทางการบริหารมากขึ้น

- ชุมชนต้องมีจิตสำนึกร่วมมือกันมากขึ้นทั้งระหว่างคนในชุมชน และร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ

(13) ปัญหาการทำอวนรุน อวนลาก และผลกระทบจากการทำนาถุ้ง กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่มองว่าการ แก้ไขปัญหาดังกล่าว หน่วยงานที่เหมาะสมที่สุด คือ หน่วยงานระดับชาติ

4.3.5.3 บทบาทการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(1) โดยภาพรวม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมองว่าตนเองมีบทบาทหลักๆ ในเรื่องของการอนุรักษ์ และการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน ส่วนบทบาทด้านการควบคุมดูแล หรือจัดระเบียบการใช้ทรัพยากร มีน้อยมาก ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมองว่าเป็นหน้าที่ของกรมต่างๆ ที่มีหน้าที่โดยตรง

(2) บทบาทด้านการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ทางด้านภาคเอกชนยังมีการสนับสนุนบทบาทดังกล่าวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน้อยมาก

(3) ในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการรักษาสิงแวดล้อม เพื่อประโยชน์ด้านการประกอบอาชีพเป็นหลัก ส่วนการสนับสนุนกลุ่มกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรงนั้นยังมีอยู่น้อยมาก

4.3.5.4 ทิศนะต่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มองว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลาในขณะนี้ ผู้ก่อปัญหาหลักคือ โรงงานอุตสาหกรรม และนาเกลือ

(2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มองว่า กลุ่มอาชีพประมงคือกลุ่มที่ด้อยโอกาสที่สุด และรัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยเร่งด่วน ส่วนกลุ่มที่เดือดร้อนรองลงมาคือ กลุ่มอาชีพทำนา

(3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทั้งหมดมองว่า ตนเองมีบทบาทในการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไม่มากนัก เมื่อเทียบกับหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ โดยมีสาเหตุหลัก คือ ขาดงบประมาณ บุคลากร และไม่ได้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงเมื่อเทียบกับหน่วยงานภาครัฐ

(4) ในการบริหารจัดการทะเลสาบสงขลา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มองว่า หน่วยงานระดับท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมองว่าควรให้หน่วยงานระดับชาติเป็นผู้บริหารจัดการ เพราะมีอำนาจสั่งการหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่

(5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มองว่า หากยังมีการพัฒนาทะเลสาบสงขลาเช่นปัจจุบันต่อไปในอนาคตทะเลสาบสงขลาจะเสื่อมโทรมลงกว่าเดิม แม้ว่าจะมีการตื่นตัวและร่วมมือกันของทุกๆ ฝ่ายอย่างจริงจังก็เพียงแต่ฟื้นฟูให้ทะเลสาบมีสภาพดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ แต่ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับคืนสภาพดังเช่นอดีตได้

(6) หากต้องการฟื้นฟูทะเลสาบให้ดีขึ้นกว่าเดิม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมองว่า องค์กรต่างๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- ชุมชนต้องสร้างจิตสำนึก กำหนดความต้องการใช้ทรัพยากรร่วมกัน
- หน่วยงานภาครัฐ ต้องทำงานไม่ซ้ำซ้อน มีการทำประชาพิจารณ์ และมีหน่วยงานตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนเพื่อให้ประชาชนติดต่อได้สะดวก
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการก่อตั้งอาสาสมัครด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ

4.3.5.5 การบังคับใช้กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า มีกฎหมายฉบับใดบ้างที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกองค์กรมีการบังคับใช้กฎหมายแบบยืดหยุ่น ประนีประนอมกับผู้ใช้ทรัพยากร
- (3) กฎหมายอื่นๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พรบ. น้ำน้าไทย พรบ. ประมง พรบ. ป่าไม้ และ พรบ. การชลประทาน หรือมักมีปัญหาความขัดแย้งในการดำเนินงานกับหน่วยงานของกรมป่าไม้ กรมประมง กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี และกรมชลประทาน
- (4) การขาดประสิทธิภาพในการใช้กฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดจากขาดความรู้ในเรื่องกฎหมาย ขาดงบประมาณและบุคลากร ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ เจื่อนใจทางการเมือง ผู้บริหารขาดจิตสำนึก

4.3.5.6 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ

- (1) บทบาทหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรโดยตรง และมีหน้าที่พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ของชุมชนโดยตรง แต่ในภาคปฏิบัติ หน่วยงานแต่ละหน่วยงานมองว่าองค์กรของตนเองมีบทบาททั้ง 2 ลักษณะควบคู่กันไป
- (2) บทบาทการบริหารจัดการทะเลสาบสงขลา หน่วยงานส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางเป็นหลัก

4.3.5.7 ทิศนะของหน่วยงานภาครัฐต่อการพัฒนาทะเลสาบสงขลา

- (1) กิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐมองว่า ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบมากที่สุดคือ ประมง และนาุ้ง ส่วนกลุ่มอาชีพที่รัฐต้องช่วยเหลือโดยตรงที่สุด คือ กลุ่มประมง
- (2) หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มองว่า องค์กรของตนเองมีบทบาทในการพัฒนาทะเลสาบสงขลา มากเมื่อเทียบกับองค์กรอื่นๆ เนื่องจากเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงาน และสามารถควบคุมหน่วยงานอื่นได้
- (3) หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่เข้าใจว่ากิจกรรม/ โครงการของหน่วยงานตนเองมิได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลา
- (4) หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มองว่า หน่วยงานระดับท้องถิ่นมีความเหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหาทะเลสาบสงขลา เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด
- (5) หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มองว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบที่ต้งแก้ไขโดยตรงที่สุด คือ ปัญหามลพิษจากดิน
- (6) หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มองว่าในอนาคตทะเลสาบสงขลาจะเสื่อมโทรมมากกว่าเดิม เนื่องจากการพัฒนาที่เป็นอยู่ มิได้ดำเนินการอย่างจริงจัง และแม้ว่าจะมีการร่วมมือกันอย่างจริงจังของทุกฝ่าย ก็ไม่สามารถฟื้นฟูให้ทะเลสาบสงขลากลับคืนดังเช่นอดีตได้

(7) การปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์กรเพื่อการฟื้นฟูทะเลสาบสงขลา ในทัศนะของหน่วยงานภาครัฐ เห็นว่า ต้องมีการปรับเปลี่ยนที่สำคัญ คือ

- องค์กรชุมชน ต้องให้ความร่วมมือกับภาครัฐมากขึ้น ใช้ทรัพยากรให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- หน่วยงานภาครัฐทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เผยแพร่ข้อมูลการทำงานให้ประชาชนรับทราบ
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรหลักในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ให้ทำงานร่วมกัน

4.3.5.8 การบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ

(1) หลายๆ หน่วยงานใช้กฎหมายมากกว่า 1 ฉบับ แต่หน่วยงานระดับพื้นที่ (จังหวัด อำเภอ) ส่วนใหญ่ ดำเนินงานตามนโยบายเป็นหลัก มิได้มีกฎหมายมาบังคับใช้โดยตรง

(2) หน่วยงานที่มีภารกิจด้านการอนุรักษ์โดยตรงมองว่า บทบาทหลักของตนเองคือ การอนุรักษ์ ขณะที่หน่วยงานที่ไม่ได้มีภารกิจด้านนี้โดยตรงมองว่า หน่วยงานของตนมีบทบาทด้านการอนุรักษ์ด้วย

(3) การบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานส่วนใหญ่ใช้กฎหมายแบบยืดหยุ่น

(4) มีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่มีข้อจำกัดในการดำเนินงานตามกฎหมาย เนื่องจากมีกฎหมายของหน่วยงานอื่นเป็นอุปสรรค (อำนาจหน้าที่และพื้นที่บังคับใช้กฎหมายซ้ำซ้อน)

(5) หน่วยงานส่วนใหญ่เห็นว่า กฎหมายที่ใช้อยู่เหมาะสมดีอยู่แล้ว มีบางหน่วยงานที่เห็นว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ล้าสมัย ได้แก่ ประมงจังหวัด และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

(6) ปัญหาที่ทำให้หน่วยงานไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่ เกิดจากการขาดงบประมาณ และบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ

4.3.5.9 บทบาทการพัฒนาทะเลสาบสงขลาของภาคประชาชน

(1) ขอบเขตความสามารถในการทำงานขององค์กรภาคประชาชน ส่วนใหญ่ทำงานเพื่อสร้างจิตสำนึกเป็นหลัก

(2) องค์กรภาคประชาชนส่วนใหญ่ ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากภาคประชาชนด้วยกัน มีองค์กรภาคประชาชนจำนวนน้อยเท่านั้นที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

(3) กลุ่มเป้าหมายในการทำงานขององค์กรภาคประชาชน แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ องค์กรที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเช่น ชาวประมง หรือกลุ่มผู้द्यุ่โอกาสในพื้นที่อื่นๆ และองค์กรที่มีกลุ่มเป้าหมายทั่วไปที่เป็นประชาชนและเครือข่ายทั้งลุ่มน้ำทะเลสาบ

4.3.5.10 ทิศนะขององค์กรภาคประชาชนต่อการพัฒนาทะเลสาบสงขลา

- (1) องค์กรประชาชนส่วนใหญ่มองว่า บทบาทของตนเองมีบทบาทในการพัฒนาทะเลสาบสงขลาน้อย เมื่อเทียบกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรประชาชนจะทำได้เพียงการรณรงค์ปลุกจิตสำนึก
- (2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนที่สุด ได้แก่ น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม นาุ้ง และชุมชน
- (3) กลุ่มอาชีพที่รัฐต้องช่วยเหลือโดยเร่งด่วน คือ กลุ่มอาชีพประมง
- (4) องค์กรภาคประชาชนส่วนใหญ่มองว่า สามารถทำงานพัฒนาได้ดีกว่าหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากรู้ปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี และมีระบบการทำงานที่คล่องตัว
- (5) เพื่อให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างจริงจัง ทางองค์กรประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนงบประมาณ
- (6) องค์กรประชาชนส่วนใหญ่มองว่าในปัจจุบันภาคประชาชนมีส่วนร่วมต่อการกำหนดแผน / โครงการพัฒนาทะเลสาบสงขลา เนื่องจากได้เป็นเพียงผู้ร่วมงาน (ประชุมสัมมนา) แต่สำหรับการตัดสินใจยังเป็นอำนาจของหน่วยงานภาครัฐ
- (7) หน่วยงานที่เหมาะสมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่มองว่า ควรเป็นภาคประชาชน เนื่องจากรู้ปัญหาดีกว่าภาครัฐ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานทุกระดับต้องร่วมมือกันในการดำเนินการ
- (8) องค์กรภาคประชาชนมองว่า ปัญหาในการทำงานขององค์กรภาคประชาชนที่สำคัญคือ ขาดความร่วมมือของคนในชุมชน และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

4.3.5.11 บทบาทของกลุ่มผู้ประกอบการต่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- (1) ในด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการมองว่า องค์กรของตนเองไม่ได้มีส่วนร่วม หรือมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยตรง หรือมีน้อยมาก เนื่องจากที่ตั้งของโรงงานอยู่ห่างไกลจากทะเลสาบ
- (2) ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ผู้ประกอบการมีบทบาททำให้เกิดการจ้างแรงงานในพื้นที่ที่ผู้ประกอบการไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในกิจกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.3.5.12 การพึ่งพาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของผู้ประกอบการ

- (1) ผู้ประกอบการเห็นว่าไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องมากนักในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- (2) มีโรงงานบางแห่งเท่านั้นที่มีการใช้น้ำจากคลองอู่ตะเภา ซึ่งหากไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำดังกล่าวได้ การแก้ไขปัญหาของโรงงานคือ การใช้น้ำบาดาล
- (3) เหตุผลสำคัญในการตั้งโรงงานในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ ที่ดินราคาถูก มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ และอยู่ในแหล่งวัตถุดิบ (ยางพารา)

(4) หากเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมรุนแรงในทะเลสาบสงขลา จะไม่ส่งผลกระทบต่อโรงงาน เนื่องจากไม่ได้มีการนำทรัพยากรจากทะเลสาบสงขลาไปใช้ในกิจกรรมของโรงงาน

(5) โรงงานส่วนใหญ่ใช้วัตถุดิบ (ยางพารา) ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในสัดส่วนที่มากกว่าร้อยละ 50 ในขณะที่วัตถุดิบบางส่วนจะนำมาจากจังหวัดใกล้เคียง

(6) หากต้องย้ายโรงงานไปอยู่นอกเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โรงงานเห็นว่าจะได้รับผลกระทบทั้งทางด้านการผลิต และการตลาด

4.3.5.13 ทักษะของผู้ประกอบการต่อการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

(1) โดยภาพรวมแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะที่โรงงานถูกจับตามองในฐานะเป็นผู้ก่อมลพิษ

(2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมของทะเลสาบสงขลาที่รุนแรงที่สุด คือปัญหาน้ำเสีย

(3) ในด้านขององค์กรบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โรงงานมองว่าหน่วยงานระดับจังหวัดและอำเภอ เป็นหน่วยงานที่ไม่มีศักยภาพ เนื่องจากเรื่องลุ่มน้ำทะเลสาบเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องหลายจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ไม่มีศักยภาพเนื่องจากมีอำนาจหน้าที่เฉพาะขอบเขตเล็กๆ และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทางด้านองค์กรพัฒนาเอกชนไม่มีศักยภาพเนื่องจากขาดงบประมาณ องค์กรชุมชนไม่มีศักยภาพเนื่องจากชุมชนยังขาดจิตสำนึกในเรื่องสิ่งแวดล้อม และผู้ประกอบการไม่มีศักยภาพเนื่องจากไม่มีความพร้อม ต้องดูแลตนเองเป็นอันดับแรก ผู้ประกอบการมองว่า หน่วยงานภาครัฐระดับชาติควรมีบทบาทสำคัญ

(4) เป้าหมายหลักของการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

(5) กลุ่มชาวประมง หรือกลุ่มที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง เป็นกลุ่มที่รัฐบาลต้องให้ความช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

(6) การพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ผ่านมา ชาวบ้านที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรในทะเลสาบเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาทะเลสาบมากที่สุด

(7) กิจกรรมนาุ้ง และน้ำเสียจากครัวเรือน ชุมชน ก่อให้เกิดมลพิษต่อทะเลสาบมากที่สุด

(8) หากยังมีการบริหารจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างเช่นในปัจจุบัน ในอนาคตทะเลสาบจะเสื่อมโทรมมากขึ้นกว่าเดิม ควรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทองค์กรที่สำคัญดังนี้

- ชุมชน ต้องมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นกว่าเดิม ต้องมองปัญหาให้เป็นเรื่องของส่วนรวม

- หน่วยงานภาครัฐ ต้องเข้าไปแก้ปัญหาการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างจริงจัง

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเน้นการกำหนดแผนงานด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม โดยลดกิจกรรมประเพณี งานรื่นเริงให้น้อยลง เนื่องจากการใช้งบประมาณที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อการสร้างจิตสำนึกชุมชน

4.3.5.14 ความขัดแย้งของกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ความขัดแย้งของกลุ่มอาชีพต่างๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีการใช้ทรัพยากรต่างกัน สามารถวิเคราะห์ได้ 6 กลุ่มอาชีพคือ (1) กลุ่มทำนา กับ กลุ่มชาวประมง (2) กลุ่มประมงพื้นบ้าน (ประมงขนาดเล็ก) กับ กลุ่มประมงพาณิชย์ (อวนรุน อวนลาก) (3) กลุ่มนาุ้ง กับ กลุ่มนาข้าว (4) กลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กับ กลุ่มนายทุนโรงงานอุตสาหกรรม (5) กลุ่มโปงพาง / ไชนึ่ง กับ เรือประมงขนาดใหญ่ และ (6) กลุ่มจับสัตว์น้ำ กับ กลุ่มปลูกกระเจ็ด และกลุ่มทำนาข้าว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) **กลุ่มทำนา กับ กลุ่มชาวประมง** เป็นความขัดแย้งขั้นพื้นฐาน เพราะชาวนาต้องการน้ำจืดในการทำนา โดยเฉพาะชาวนาในคาบสมุทรสทิงพระ จึงเสนอให้ปิดปากกระวะ ให้มีการสูบน้ำจากทะเลสาบตอนบน และเสนอให้มีโครงการคั่นกั้นน้ำเค็ม ส่วนชาวประมงโดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตก (บริเวณจังหวัดพัทลุง) ต่อต้านโครงการเหล่านี้ มองว่าทำให้ระบบสูบน้ำของทะเลสาบเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ และทำให้สัตว์น้ำลดลง จึงต่อต้านโครงการนี้ พร้อมทั้งเสนอให้เปิดปากกระวะ เป็นต้น

(2) **กลุ่มประมงพื้นบ้าน (ประมงขนาดเล็ก) กับ กลุ่มประมงพาณิชย์ (อวนรุน อวนลาก)** ลักษณะของชาวประมงแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเกือบทั้งหมดเป็นคนในพื้นที่ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายอยู่บริเวณโดยรอบ ทั้งบริเวณที่ราบลุ่ม และตามเกาะบางเกาะในทะเลสาบ โดยเฉพาะใน จ.พัทลุง และ จ.สงขลา เป็นสำคัญ สถาบันวิจัยและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งรายงานว่า ในปี พ.ศ. 2538 มีชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลา รวมทั้งสิ้น 152 หมู่บ้าน โดยมีครัวเรือนชาวประมงทั้งสิ้น 8,010 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.48 ของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้งหมด ไม่รวมพรุควนเคร็ง โดยมีการกระจายตัวดังต่อไปนี้ (อังสุณีย์ และคณะ, 2539)

- ชุมชนประมงรอบทะเลสาบตอนบน มีชุมชนที่ทำการประมง 9 หมู่บ้านใน 2 ตำบลของ อ.ควนขนุน คือ ต.พนางตุง และ ต.ทะเลน้อย โดยมีครัวเรือนที่ทำการประมงรวมทั้งสิ้น 941 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.2 ของครัวเรือนทั้งหมด

- ชุมชนประมงรอบทะเลสาบตอนกลาง ประกอบด้วยหมู่บ้านที่ทำการประมงทั้งหมดจำนวน 102 หมู่บ้าน กระจายตัวอยู่ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดสงขลา 4 อำเภอ ได้แก่ อ.กระแสสินธุ์ อ.สทิงพระ อ.ระโนด และ อ.สิงหนคร อยู่ในเขต จ.พัทลุง 4 อำเภอ ได้แก่ อ.ปากพะยูน อ.เขาชัยสน อ.บางแก้ว และ อ.เมืองพัทลุง โดยมีครัวเรือนทำประมงทั้งสิ้น 4,575 ครัวเรือน ร้อยละ 32.2 ของครัวเรือนทั้งหมด

- ชุมชนประมงรอบทะเลสาบตอนล่าง ประกอบด้วยหมู่บ้านที่ทำการประมงรวมทั้งสิ้นจำนวน 47 หมู่บ้าน ใน 11 ตำบล กระจายตัวอยู่ในอำเภอต่างๆ 5 อำเภอของ จ.สงขลา ได้แก่ อ.หาดใหญ่ อ.สิงหนคร อ.บางกล่ำ อ.ควนเนียง และ อ.เมืองสงขลา มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,490 ครัวเรือน

สำหรับการทำประมงในทะเลสาบสงขลาที่มีความแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่และสภาพด้านทรัพยากร ความเข้มข้นของการทำประมงมีความแตกต่างกันระหว่างบริเวณต่างๆ ของลุ่มน้ำ กล่าวคือ ทะเลสาบตอนล่างเป็นบริเวณที่มีการทำประมงเข้มข้นที่สุด ส่วนในเขตทะเลสาบตอนกลาง และทะเลสาบตอนบนมีความเข้มข้นน้อยกว่า บริเวณทะเลสาบตอนล่าง ในขณะที่บริเวณพรุควนเคร็ง การทำประมงจะทำได้ในฤดูน้ำหลาก และมีการขุดบ่อล่อปลาเพื่อวิดบ่อจับปลาในฤดูแล้ง ยิ่งเมื่อพิจารณาการลดน้อยของป่าชายเลนที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ระหว่าง

ปี พ.ศ. 2528 – 2543 ทำให้ชาวประมงประสบปัญหาในการจับสัตว์น้ำซึ่งทำให้รายได้ของชาวประมงลดลงมาอย่างมาก จนหลายครัวเรือนเลิกประกอบอาชีพการประมง

ชุมชนประมงในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นับแต่อดีตคนในชุมชนไม่ได้มีอาชีพการประมงเพียงอย่างเดียว ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในทะเลสาบ และพื้นที่โดยรอบทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอาชีพที่หลากหลายตามฐานทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ เช่น เผาถ่าน สานกระชูด เย็บจาก ทำน้ำตาลโตนด เลี้ยงสัตว์ ทำเครื่องปั้นดินเผา ทำสวนและทำนา (นฤทธิ, 2545) การทำประมงส่วนมากจะทำการยังชีพ หรือบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ ยกเว้นชุมชนประมงที่ทำการประมงเป็นหลักมาตั้งแต่ดั้งเดิม เนื่องจากการเข้าถึงฐานทรัพยากรอื่นๆ ในท้องถิ่นมีอยู่จำกัด ได้แก่ ชุมชนหัวเขา ดังนั้น จึงสามารถแบ่งชาวประมงในทะเลสาบสงขลาออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

(ก) กลุ่มที่มีอาชีพทำการประมงเพียงอย่างเดียว โดยแต่ละครอบครัวมีเครื่องมือประมงหลายชนิดร่วมกัน กลุ่มนี้เป็นชาวประมงที่อาศัยในทะเลสาบตอนกลาง และบริเวณทะเลสาบตอนล่าง ส่วนใหญ่เป็นคนมุสลิม

(ข) กลุ่มที่ทำการประมงเป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพรองโดยเป็นลูกจ้างทั่วไปและเลี้ยงปลาในกระชัง

(ค) กลุ่มที่ทำการประมงร่วมกับอาชีพอื่น เช่น หัตถกรรม ทำสวน พบที่ทะเลน้อยและพรวนเคร็ง

(ง) กลุ่มชาวประมงที่ทำการประมงเป็นอาชีพรอง โดยมีอาชีพหลักคือ การทำนา ค้าขาย พบมากที่ อ.ระโนด ดังแสดงในตารางที่ 4.29

ตารางที่ 4.29 ประเภทของกลุ่มชาวประมง

ประเภทของการทำประมง	บริเวณของทะเลสาบที่ทำการประมง
ทำประมงอย่างเดียว	ทะเลสาบสงขลา
ทำประมงและเลี้ยงสัตว์	ทั่วไปในทะเลสาบ
ทำประมง ทำการเกษตรและหัตถกรรม	ทะเลน้อย พรวนเคร็ง อำเภอสิงหนคร
ทำนาและทำการประมง	บริเวณ อ.ระโนด

ที่มา: อังสุณี และคณะ, 2539

สมบูรณ์ และคณะ, 2539

จากการศึกษาของอังสุณี และคณะ (2539) ซึ่งศึกษาครอบคลุมทะเลสาบสงขลาทั้ง 3 บริเวณคือ ทะเลสาบตอนบน ทะเลสาบตอนกลาง และทะเลสาบตอนล่างพบว่า ครัวเรือนที่ทำการประมงอย่างเดียวมีรายได้จากการประมงอยู่ระหว่าง 4,500 – 7,000 บาท / เดือน ครอบครัวที่ทำการประมงเป็นอาชีพหลัก แต่มีอาชีพอื่นเป็นอาชีพรองมีรายได้จากการประมงอยู่ระหว่าง 3,000 – 5,000 บาท / เดือน

ในพื้นที่พรวนเคร็ง จากการศึกษานี้ของอาแว และคณะ (2546) พบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพรวนเคร็งส่วนใหญ่ทำประมงเป็นอาชีพรอง มีรายได้จากการประมงเฉลี่ย 4,272 บาท / ปี โดยครัวเรือนใน อ.ระโนด มีรายได้จากการประมงสูงสุด 9,530 บาท / ปี ตามด้วยครัวเรือนใน อ.ควนขนุน 8,586 บาท / ปี อ.ชะอวด 1,105 บาท / ปี ส่วน อ.หัวไทร มีรายได้น้อยที่สุดเฉลี่ยเพียง 53 บาท / ปี ทั้งนี้ ชาวประมงใน อ.ระโนด และ อ.ควนขนุน ส่วนมากใช้พื้นที่ทะเลสาบตอนบน และทะเลสาบตอนกลางเป็นแหล่งประมงด้วย

สำหรับ กรณีตัวอย่างประเภทของชาวประมงในปัจจุบันนี้มีหลายประเภทด้วยกัน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึง กลุ่มชาวประมงที่มีความขัดแย้งกันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน หรือชาวประมงขนาดเล็กกับกลุ่มประมงพาณิชย์ (อวนรุน อวนลาก) ซึ่งกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านนั้นเป็นกลุ่มคนที่ดำรงชีวิตและทำมาหากินด้วยการทำประมงชายฝั่งทะเล และตามลำคลองต่างๆ โดยใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และเลือกจับสัตว์น้ำเฉพาะอย่าง เช่น แห เบ็ด ลอบ ไซ เป็นต้น อีกทั้งชาวประมงพื้นบ้านยังมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง ทะเล และลำคลองอย่างลึกซึ้ง สามารถจำแนกชาวประมงพื้นบ้านได้ 3 ประเภท คือ (กองเลขาอนุกรรมการสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้, 2545)

(ก) ชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่มีเรือและเครื่องยนต์ จะใช้ความสามารถของตัวเอง และเครื่องมือจับสัตว์น้ำแบบง่ายๆ ทำการประมงอยู่ริมฝั่งทะเล และแนวป่าชายเลน

(ข) ชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือ แต่ไม่มีเครื่องยนต์ จะจับสัตว์น้ำอยู่ตามแนวป่าชายเลน ใช้เครื่องมือแบบง่าย ๆ

(ค) ชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือและเครื่องยนต์ ขนาดความยาวเรือไม่เกิน 10 ม. ออกจับสัตว์น้ำห่างจากฝั่งไม่เกิน 7 กม.

การทำประมงพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครอบครัว และเป็นการทำประมงเพื่อยังชีพเป็นหลัก เป็นเศรษฐกิจครอบครัวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประกันการบริโภคไม่ใช่กำไร ซึ่งแตกต่างจากการทำประมงพาณิชย์ที่มีการบุกรุกเข้ามาแย่งพื้นที่ทำกินของชาวประมงพื้นบ้านในเขตชายฝั่งที่ทรัพยากรสัตว์น้ำยังคงสมบูรณ์ เป็นการทำประมงเพื่อแสวงหากำไรโดยใช้เครื่องมือประมงประเภททำลายล้างทรัพยากรมากขึ้นเรื่อยๆ นับตั้งแต่การใช้ระเบิด ยาเบื่อ โพงพาง อวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟปลากะตัก เป็นต้น สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านตกอยู่ในสภาพอ่อนแอ แต่ละครอบครัวมีหนี้สินจากการประกอบอาชีพที่ใช้ต้นทุนสูงแต่ได้ผลผลิตต่ำ ภาวะหนี้สินมีผลให้ชาวประมงส่วนมากได้รับความเดือดร้อน ประสบกับปัญหาล้มละลายกลายสภาพมาเป็นแรงงานรับจ้างในเรือประมงพาณิชย์ หรือรับจ้างทำงานในเมือง และต่างประเทศมากขึ้น

ดังนั้น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประมงพื้นบ้าน กับประมงพาณิชย์เป็นกรณีพิพาทซึ่งจะเกิดความรุนแรงมากขึ้น เมื่อเกิดแรงหนุนจากกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลเกิดขึ้นในภาคใต้ จนกลายมาเป็นการเรียกร้องและผลักดันให้รัฐหันมาสนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ปัญหาความขัดแย้งนี้พอวิเคราะห์ได้ว่าอาจเกิดจากปัจจัยดังนี้

(ก) กลไกอำนาจหน้าที่ของข้าราชการที่เปิดทางให้เกิดการกระทำความผิดกฎหมายของเรืออวนลากที่สามารถใช้วนตาถี่เกินที่กำหนดไว้ได้ และยังไม่ปล่อยให้เรืออวนลากเข้ามาทำการประมงในเขตกฎหมายหวงห้ามได้ อีกทั้งมีการตั้งข้อสังเกตว่าการที่มีการปล่อยให้เรืออวนลากสามารถกระทำผิดได้ เพราะเจ้าหน้าที่บางส่วนสามารถใช้เป็นโอกาสให้กับตนเอง และพรรคพวกสำหรับริดไถได้

(ข) ฐานทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องถิ่น หรือชุมชนเสื่อมโทรมมากขึ้น ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับการที่ชาวบ้านถูกทำลายเครื่องมือประมงจากอวนลาก ทำให้ชาวบ้านเกิดแรงกดดันมากจากการถูกรบกวนจากอวนลาก จึงเริ่มมี

กระแสดำเนินการที่จะขัดขวางต่อต้านการทำลายของเรืออวนลาก สถานการณ์ปัญหาจึงทำให้เกิดภาพความขัดแย้งที่เด่นชัดยิ่งขึ้น

(ค) ความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรชุมชนตนเอง สามารถสร้างพลังอำนาจการต่อรองในระดับกว้างได้ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการพยายามแก้ไขปัญหาคัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านกับประมงพาณิชย์ที่ชัดเจน และส่งผลให้ทางราชการต้องรีบแก้ปัญหาในระดับแผนปฏิบัติการให้ได้

ในการศึกษาการแก้ไขปัญหาคัดแย้งระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับชาวประมงพาณิชย์มี 2 ระดับ คือ (สุนันทา, 2544)

(ก) การเรียนรู้ปัญหาด้วยตนเอง ชาวบ้านจะใช้วิธีการแบบตรงไปตรงมากับเรืออวนลากที่ทำผิดกฎหมาย เช่น ว่ากล่าวดักเตือน การร้องเรียนเรียกค่าเสียหายเครื่องมือที่ถูกทำลาย การขอร้องห้ามปราม

(ข) การแก้ปัญหาพร้อมกับกลุ่มสังคม เป็นการแก้ปัญหของชาวบ้านหรือกลุ่มแกนนำร่วมกับกลุ่มคนข้างนอกที่เข้ามาสัมพันธ์ด้วยทั้งโดยตรง และทางอ้อม เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน หรือเอ็นจีโอ ข้าราชการหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ท้องถื่น นักวิชาการ นักเรียนนักศึกษา นักธุรกิจ และสื่อมวลชน เป็นต้น เป็นอีกก้าวหนึ่งของพัฒนาการทำงานของชุมชนที่ต้องการแก้ปัญหานี้ให้หมดไปในพื้นที่ เช่น การทำเขตอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งของชุมชน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การผลักดันแนวเขตอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งหรือเขตการทำประมงพื้นบ้าน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมโดยตรงของชุมชนที่จัดการแก้ปัญหาเรืออวนลาก นอกจากนั้นหมู่บ้านทุกหมู่บ้านยังคงมีกิจกรรมหนุนเสริมกระบวนการทำงานด้านนี้ที่เป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ หรือการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอีกหลายกิจกรรม เพื่อให้องค์กรชุมชน / องค์กรผู้นำมีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อที่ชุมชนจะสามารถทำงานได้ในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพเสริม กลุ่มเยาวชนและกลุ่มสตรี เป็นต้น

จากข้อมูลของกรมประมง มีอวนลากแผ่นตะเฆ่ในจังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2540 จำนวน 703 ลำ (สุนันทา, 2544) ซึ่งจำนวนนี้รวมพื้นที่อำเภอไทย และในทะเลสาบสงขลา แต่จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน อวนลากที่มีอยู่เฉพาะในทะเลสาบสงขลาในปัจจุบัน ประมาณ 100-150 ลำ (เจียร, 2546)

(3) กลุ่มนาุ้ง กับ กลุ่มนาข้าว อาชีพการทำนาข้าว และการทำนาุ้ง เป็นกลุ่มอาชีพที่มีความสำคัญ โดยพื้นที่ทำนาข้าวในเขตลุ่มน้ำ ได้แก่ บริเวณพื้นที่ราบส่วนกลางของจังหวัดพัทลุง และบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งอยู่อาศัยของประชาชนในภาคใต้ตอนล่าง เนื่องจากอาชีพนี้ทำรายได้ให้กับคนในพื้นที่เป็นอย่างมาก แต่จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2543 ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่นาได้ลดลง กล่าวคือจากที่มีอยู่ 1,303,703 ไร่ ลดลงเป็น 1,026,303 ไร่ หรือลดลงประมาณ 21.3%

เมื่อศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยแยกย่อยพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยของทะเลสาบสงขลาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2528 และ พ.ศ. 2543 ของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่าพื้นที่นาข้าวในเขตลุ่มน้ำย่อยคลองอู่ตะเภาลดลงมากที่สุดถึงประมาณ 75% ลุ่มน้ำย่อยทุ่งระโนดลดลงมากกว่า 50% ลุ่มน้ำย่อยคลองป่าบอน จ.พัทลุง ลดลงประมาณ 40% และลุ่มน้ำย่อยคลองท่าชีในเขต อ.ตะโหมด อ.เขาชัยสน อ.บางแก้ว จ.พัทลุง และลุ่มน้ำย่อยคลองรัตภูมิ จ. สงขลา

ลดลงประมาณ 25% นอกนั้นจะลดลงอยู่ในช่วง 10 - 20% ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าข้อมูลในระหว่างปีดังกล่าวมีพื้นที่นาเพิ่มขึ้นในแต่ละลุ่มน้ำย่อยต่างๆ อีกด้วยกล่าวคือ มีพื้นที่นาเพิ่มขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยคลองท่าเขียดในเขต อ.ตะโหมด อ.เขาชัยสน อ.บางแก้ว จ.พัทลุง และลุ่มน้ำย่อยคลองป่าบอน จ.พัทลุง มากกว่า 75% และ ลุ่มน้ำย่อยคลองนาท่อมกับลุ่มน้ำย่อยคลองรัตภูมิ จ. สงขลา เพิ่มขึ้นมากกว่า 40% ส่วนในลุ่มน้ำย่อยอื่นๆ ก็มีการเพิ่มขึ้นทุกลุ่มน้ำอยู่ในระหว่าง 10-25% แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลา 15 ปี มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งพื้นที่การทำนา ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าสภาพพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอาจจะเนื่องมาจากการพัฒนาระบบชลประทาน ปัญหาของการเกิดน้ำท่วมหรือแล้ง และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในการทำนาไปเป็นอย่างอื่น เช่น นาทุ่ง สวนยางพารา ไม้ผล ไร่ นาสวนผสม เขตอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นต้น ดังจะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีการพัฒนาระบบชลประทาน จะมีพื้นที่นาเพิ่มขึ้นมากกว่าที่จะลดลงในเขตลุ่มน้ำย่อยของคลองอู่ตะเภา เนื่องจากการขยายเขตที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรมและทำนาทุ่ง ในเขตลุ่มน้ำย่อยฝั่งตะวันออก ในเขต อ.ระโนด ที่มีการเปลี่ยนนาข้าวเป็นนาทุ่ง และปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำในการทำนา

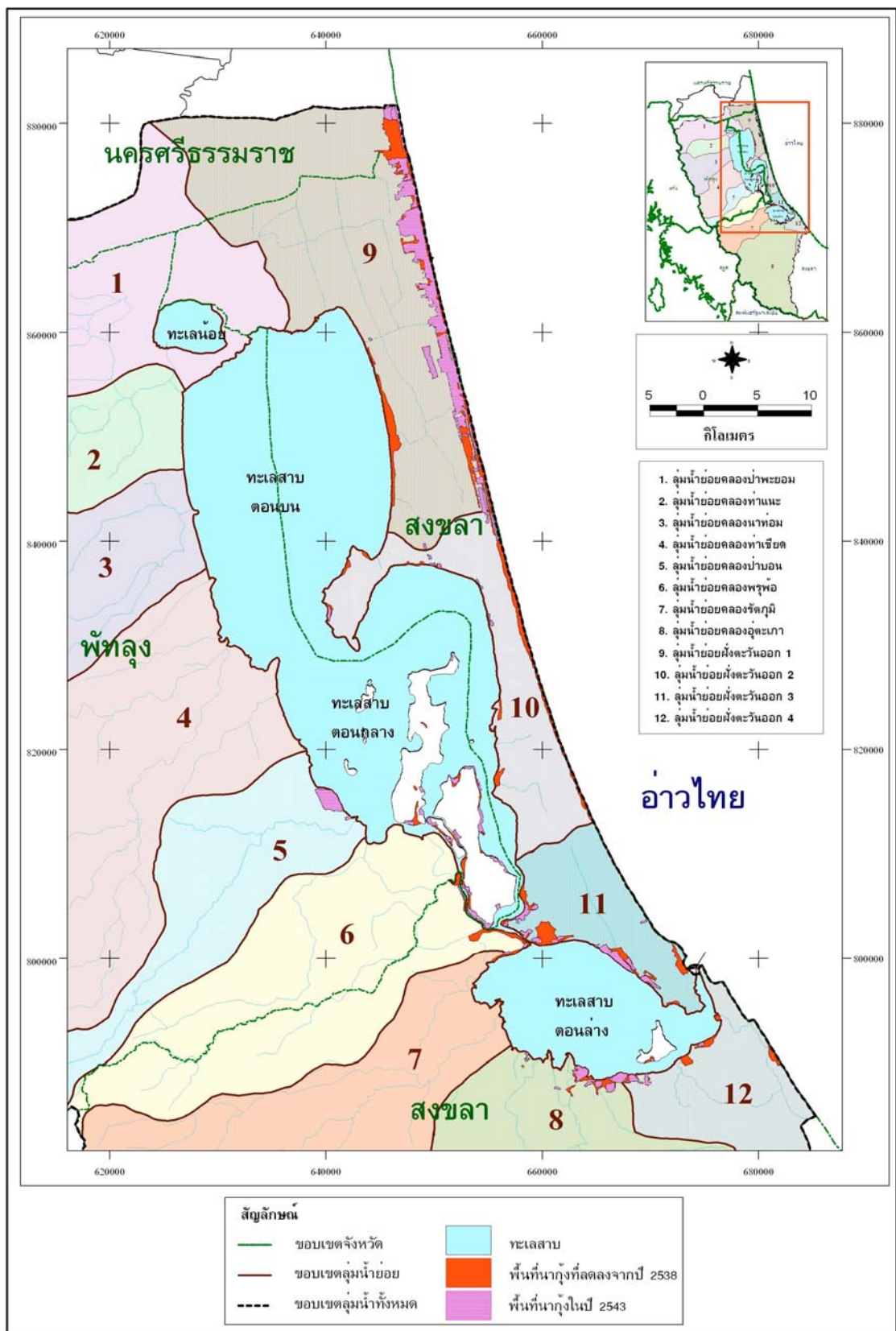
สำหรับประเด็นปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำนาของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความเชื่อมโยงกับการใช้ทรัพยากรน้ำเป็นอย่างมาก การทำนาจำเป็นจะต้องมีการใช้น้ำมาก การขาดแคลนน้ำจัดในปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกฝ่ายรับรู้ และยังหาแนวทางในการแก้ไขที่ยั่งยืนหาบทสรุปไม่ได้ การทำนาในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีปัญหาทั้งการขาดแคลนน้ำในช่วงก่อนเก็บเกี่ยวข้าวนาปี และในช่วงฤดูแล้งของการทำนาปรัง และปัญหาการเกิดน้ำท่วมในฤดูฝน ทำให้ระบบการทำนาในบางพื้นที่ต้องเปลี่ยนไปเป็นการทำนาหลังน้ำท่วม และทำได้เพียงฤดูเดียว ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พื้นที่การทำนากำลังมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำในอนาคต

ทางด้านอาชีพการทำนาทุ่ง ก็นับว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเช่นเดียวกับอาชีพนาข้าว อาชีพนี้ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2530 และมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในพื้นที่ อ.ระโนด และอ.หัวไทร โดยในปี 2534 มีพื้นที่นาทุ่งประมาณ 15,000 ไร่ ขยายเป็น 27,000 ไร่ และในขณะเดียวกันพื้นที่เลี้ยงกุ้งก็ยังเพิ่มขึ้นตามแนวชายฝั่งอ่าวไทย และรอบทะเลสาบสงขลาในเขตลุ่มน้ำย่อยฝั่งตะวันออก ลุ่มน้ำย่อยคลองอู่ตะเภา ลุ่มน้ำย่อยคลองรัตภูมิ ลุ่มน้ำย่อยคลองพรุพ้อ และลุ่มน้ำย่อยคลองป่าบอน เป็นต้น (รูปที่ 4.2)

สำหรับพื้นที่ที่ใช้ในการทำนาทุ่งเปลี่ยนมาจากพื้นที่นาข้าว ที่ลุ่ม และป่าชายเลน จากการศึกษาของ มุมตัส (2545) พบว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเลี้ยงกุ้งระหว่างปี 2533 ถึงปี 2542 ในจังหวัดสงขลา มีการเปลี่ยนแปลงจากนาข้าวสูงสุด จำนวน 19,328 ไร่ ซึ่งพื้นที่นาข้าวที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นนาทุ่งสูงที่สุดอยู่ในพื้นที่อำเภอระโนดสูงถึง 17,041 ไร่ จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวนาข้าว และนาทุ่งในเรื่องของการใช้ทรัพยากรน้ำ ไม่สามารถใช้น้ำร่วมกันได้ เพราะชาวนาทุ่งต้องการใช้น้ำเค็ม ส่วนชาวนาข้าวต้องการใช้น้ำจืดในการทำนา หิน ด้วยเหตุนี้ทั้ง 2 อาชีพจึงมีความขัดแย้งกัน เนื่องจากฝ่ายของชาวนากล่าวว่าน้ำที่ใช้ในการทำนาหินมีความเค็มสูงขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากสองทางคือ น้ำในทะเลอ่าวไทยหนุนในช่วงหน้าแล้งของเดือนเมษายน ถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี และเกิดจากการปล่อยน้ำของการทำนาทุ่งลงสู่คลองระโนดไหลลงสู่ทะเลสาบตอนกลาง ซึ่งเป็นทะเลน้ำจืดที่สำคัญต่อการทำอาชีพนาข้าว ส่งผลให้เกิดปัญหาเรื่องน้ำเสีย ดินเสื่อม

ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นที่มาของการเรียกร้องให้มีการกำหนดโซนการเลี้ยงกุ้งให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุกของน้ำเค็มเข้ามาในพื้นที่นาข้าว อีกทั้งมีการกันเขื่อน หรือประตูน้ำเพื่อปิดกั้นน้ำเค็มและให้มีน้ำจืดไว้ใช้ในการทำนา แต่ทางด้านกลุ่มอาชีพชาวนากุ้งกลับไม่คิดว่าเป็นเช่นนั้นเสมอไป โดยกล่าวว่ากลุ่มอาชีพของตนมีการบำบัดน้ำเสีย หรือเลี้ยงแบบระบบปิดที่มีระบบบ่อกักน้ำก่อนจะปล่อยสู่ทะเลสาบ แต่ทางด้านชาวนาเองต่างหากที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารพิษ (ปราบหอยปู) ในการทำนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ระบายลงสู่ทะเลสาบ ส่งผลให้น้ำเสียเป็นอย่างมาก

การแก้ปัญหาคัดแย้งของกลุ่มอาชีพทั้งสองกลุ่มนี้ ทั้งกลุ่มนาข้าว และกลุ่มนากุ้งจะต้องหันหน้ามาทำความเข้าใจตกลงกันว่าสาเหตุที่แท้จริงมาจากอะไร เพื่อเป็นการยุติธรรมทั้งสองฝ่ายควรมีการจัดโซนการทำนาข้าวและนากุ้งให้ชัดเจน ส่วนพื้นที่นากุ้งที่รกร้างจะต้องมีการนำมาฟื้นฟูและใช้ประโยชน์ ซึ่งการดำเนินงานของทั้งสองฝ่ายนั้นจะต้องมีหน่วยงานของรัฐเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือ แต่ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเจดีย์ในฐานะผู้ดูแลกฎหมายยังแก้ไขปัญหาได้ไม่ดีพอ ขาดความชัดเจนของ 2 กลุ่มอาชีพนี้จึงเกิดขึ้นบ่อยๆ

รูปที่ 4.3 พื้นที่น้ำท่วมที่ลดลง ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2543